

шеннями мовлення, забезпечуючи їхній успіх у навчанні та цінну інтеграцію у суспільство [5, с. 1020].

Література

1. Картушина М. Ю. Логоритміка для малюків. Київ : ТЦ Сфера, 2005. 234 с.
2. Чеснокова Л. В. Золотарьова О. І. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Харків : Основа. 2019. 159 с.
3. Трофименко Л. І. Корекційно-розвиткова робота з дітьми середнього дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення II–III рівнів. Київ, 2015. 157 с.
4. Рібцун Ю. В. та Майчук О. Є. Логоритміка. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2024. № 1 (49). С. 34–43.
5. Шевченко Ю. М., Кондратенко В. О. Ефективність логопедичних методів у роботі з дітьми з порушенням мовлення в умовах інклюзивної освіти. *Журнал Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 2 (32). С. 1014–1029.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-62>

ВІД ФОРМАЛЬНОГО ДОКУМЕНТА ДО РЕАЛЬНОГО ПЛАНУ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИТИНИ ЯК КЛЮЧ ДО ЯКІСНОГО НАПИСАННЯ ВИСНОВКУ ПРО КОМПЛЕКСНУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНУ ОЦІНКУ РОЗВИТКУ ОСОБИ В ІРЦ ТА РОЗРОБКИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Слободська Тетяна Вікторівна

*фахівець (консультант) Комунальної установи
«Бобровицький інклюзивно-ресурсний центр»
Бобровицької міської ради Чернігівської області
м. Бобровиця, Чернігівська обл., Україна*

Актуальність проблеми обумовлена необхідністю переходу української системи освіти до соціально-педагогічної моделі інклюзії, що передбачає комплексний підхід до оцінки розвитку особи з особливими освітніми потребами (ООП). Згідно з чинним законодавством, комплексна психолого-педагогічна оцінка (КО) в інклюзивно-ресурсному центрі (ІРЦ) має на меті не лише визначення

категорії (типів) освітніх труднощів, але й розроблення рекомендацій щодо індивідуальної освітньої траєкторії та організації освітнього середовища. Проте на практиці, психолого-педагогічна характеристика дитини, що є ключовим вхідним документом для КО, часто залишається формальною, не відображаючи динаміки, результатів застосованих адаптацій/модифікацій та реальних ресурсів/бар'єрів закладу. Цей недолік створює ризик «екологічної невалідності» висновку про КО, оскільки фахівці ІРЦ не можуть повноцінно обґрунтувати рівень підтримки та необхідність розумного пристосування. Як наслідок, виникає розрив між рекомендаціями ІРЦ та їх реалізацією в закладі освіти, що прямо впливає на якість кінцевого планувального документа – Індивідуальної програми розвитку (ІПР). Таким чином, актуальність полягає у необхідності розробки чітких механізмів аналізу та інтеграції даних характеристики дитини в процес комплексної оцінки, що дозволить забезпечити дієвість висновку ІРЦ та ефективну побудову індивідуальної освітньої траєкторії особи з ООП.

Аналіз наукових досліджень у сфері педагогіки та спеціальної освіти, що стосуються оцінки осіб з особливими освітніми потребами, підтверджує критичне значення контекстуальних даних для забезпечення ефективності та обґрунтованості інклюзивного процесу. Науковці одностайні у визнанні психолого-педагогічної характеристики дитини ключовим елементом, що зв'язує діагностику ІРЦ із реальністю [1, с. 45].

Провідні українські дослідники, такі як А. А. Колупаєва та Т. В. Сак, у своїх працях акцентують увагу на необхідності переходу до соціально-педагогічної моделі інклюзії [3, с. 60]. Вони наголошують, що комплексна оцінка (КО) має досягати екологічної валідності, тобто відображати функціонування дитини не лише в умовах діагностичного кабінету, але й у реальному освітньому середовищі. Педагогічна характеристика виступає тут первинним емпіричним матеріалом, що верифікує та деталізує висновок ІРЦ, уможливаючи оцінку впливу середовища на прояви ООП.

Наукові дослідження вказують на проблему формалізації документообігу, що є однією з головних перешкод на шляху якісної інклюзії. Роботи В. В. Засенка та інших науковців демонструють, що шаблонний, узагальнений опис у характеристиці не містить аналізу динаміки змін, оцінки ефективності попередніх адаптацій та модифікацій, здійснених командою психолого-педагогічного супроводу (КППС). Це призводить до видачі необґрунтованих або нерелевантних рекомендацій у висновку ІРЦ, оскільки фахівці не знають, що вже було випробувано і виявилось неефективним [2, с. 320]. Таким чином,

якість ППР, згідно з педагогічними дослідженнями, прямо залежить від аналітичної глибини вхідної характеристики.

Дослідження, присвячені ефективності управлінських рішень в інклюзії, підкреслюють, що висновок ІРЦ є підставою для визначення обсягу фінансування та рівня підтримки дитини. Відповідно до норм чинного законодавства для обґрунтування необхідності потреби в підтримці асистента вчителя, конкретних корекційно-розвиткових послуг та рекомендацій щодо розумного пристосування, ІРЦ має спиратися на аналітичні дані, що містяться у характеристиці. Лише повна інформація про наявність/вичерпаність кадрових ресурсів та матеріально-технічних бар'єрів закладу освіти дозволяє фахівцям ІРЦ сформулювати дієві та реалістичні рекомендації, що є необхідною умовою для забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії особи з ООП.

Отже, психолого-педагогічна характеристика дитина є офіційним документом, що надає ІРЦ контекстуальні дані та сприяє перетворенню спостережень педагогів на емпіричні докази, необхідні для верифікації гіпотез фахівців ІРЦ:

- динаміка та ефективність втручань: якісна характеристика містить інформацію про прогрес або його відсутність, а також про результати застосованих адаптацій та модифікацій з боку команди психолого-педагогічного супроводу (КППС). Це дозволяє ІРЦ уникнути дублювання неефективних методів та обґрунтувати нові, більш дієві стратегії;

- функціональний профіль: характеристика деталізує, як конкретні особливості (наприклад, нестійка увага чи підвищена тривожність) впливають на засвоєння програмового матеріалу, соціальну взаємодію та виконавчі функції (планування, організацію). Це дозволяє ІРЦ оцінити не лише порушення, а й освітні труднощі, які виникають внаслідок взаємодії дитини та середовища.

Якісна характеристика є ключовим доказом для прийняття найважливіших рішень, які фіксуються у висновку ІРЦ (Додаток 5 до Положення про ІРЦ):

- рівень підтримки: відповідно до законодавства, рекомендації щодо рівня підтримки (з 1-го по 5-й) мають бути обґрунтовані. Характеристика повинна містити дані про вичерпаність або недостатність наявних у закладі ресурсів (кадрових, матеріально-технічних) для задоволення потреб дитини. Наприклад, детальний опис частих кризових станів, які неможливо вирішити силами лише закладу освіти, обґрунтовує необхідність асистента вчителя;

– розумне пристосування: розділ висновку ІРЦ, присвячений рекомендаціям, базується на аналізі реальних бар'єрів, описаних у характеристиці. Якщо характеристика зазначає, що дитина має труднощі з орієнтацією у просторі закладу, це обґрунтовує рекомендації щодо візуальної навігації або спеціального зонування класу. Таким чином, якісна характеристика перетворює абстрактну вимогу про пристосування на конкретний план дій.

Складений на основі аналітичної характеристики висновок ІРЦ стає дієвим планом, що забезпечує прямий та ефективний перехід до розробки Індивідуальної програми розвитку (ІПР):

– реалістичне цілепокладання: дані про сильні сторони, освітні труднощі та динаміку з характеристики дозволяють КППС закладу освіти встановити реалістичні, вимірювані та функціональні короткострокові та довгострокові цілі ІПР. Це запобігає встановленню шаблонних, недосяжних цілей, які є основною причиною формалізму ІПР;

– персоналізація корекційно-розвиткової роботи: якісний висновок ІРЦ, заснований на характеристиці, точно визначає необхідний обсяг корекційно-розвиткових послуг та спеціалістів, а ІПР, у свою чергу, використовує ці дані для персоналізації методів і змісту роботи, забезпечуючи справді індивідуальну освітню траєкторію.

Таким чином, якісно складена психолого-педагогічна характеристика виступає інформаційним містком, який усуває розрив між діагностикою та практикою, забезпечуючи цілісність, обґрунтованість та дієвість усіх етапів інклюзивного супроводу.

Трансформація психолого-педагогічної характеристики дитини з формального документа на аналітичний інструмент є критичною передумовою для забезпечення якості, обґрунтованості та ефективності інклюзивного освітнього процесу в Україні. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що лише якісна характеристика усуває розрив між стандартизованою діагностикою ІРЦ та реальним освітнім контекстом, забезпечуючи екологічну валідність висновку про комплексну оцінку. Якщо характеристика є шаблонною, вона не містить аналізу динаміки, результатів застосованих адаптацій та ресурсів/бар'єрів закладу, що призводить до необґрунтованих рішень щодо рівня підтримки та розумного пристосування. Саме аналітичні дані характеристики слугують ключем до якісного обґрунтування рекомендацій у висновку ІРЦ та гарантують, що індивідуальна програма розвитку, розроблена згодом, буде дієвою, реалістичною та персоналізованою, що є необхідною умовою для забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії особи з ООП. Таким чином, подолання

формалізму в роботі з документацією є стратегічною умовою для підвищення ефективності усієї системи інклюзивної освіти.

Література

1. Сак Т. В. Особливості психолого-педагогічної діагностики дітей з особливими освітніми потребами : методичні рекомендації. К. : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2017. С. 45–55.

2. Засенко В. В. Спеціальна освіта: стан і пріоритети розвитку. Педагогічна і психологічна науки в Україні : збірник наукових праць. Том 3. К. : Педагогічна думка, 2007. С. 320–325.

3. Корекційна робота в інклюзивному освітньому просторі : методичний посібник / за ред. Т. В. Сак, А. А. Колупасової. К. : А.С.К., 2021. С. 60–75.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-63>

КОМПЛЕКСНА ПІДТРИМКА ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сухорукова Алла Федорівна

вчитель-методист початкових класів

Синельниківського ліцею № 1 Дніпропетровської області, Україна

Гречка Наталія Миколаївна

вчитель початкових класів

Синельниківського ліцею № 1 Дніпропетровської області, Україна

Лобода Олена Вікторівна

вчитель початкових класів

Синельниківського ліцею № 1 Дніпропетровської області, Україна

Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного або психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту. Згідно зі ст. 3 Закону України про освіту в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Дітям з особливими